

ДИПЛОМАТИЈАТА И МАКЕДОНСКОТО

Д-Р ДЕНКО МАЛЕСКИ
(20.3.1991- 9.2.1993)

СТЕВО ЦРВЕНКОВСКИ (9.2.1993-6.7.1993)
(ПОТПРЕТСЕДАТЕЛ НА ВЛАДА И
ВРШИТЕЛ НА РАБОТИТЕ МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ)
(6.7.1993-23.2.1996)

Д-Р ЛЉБОМИР ФРЧКОСКИ
(23.2.1996-29.5.1997)

Д-Р БЛАГОЈА ХАНЦИСКИ
(29.5.1997-30.11.1998)

АЛЕКСАНДАР ДИМИТРОВ
(30.11.1998-30.11.2000)

Д-Р СРЃАН КЕРИМ
(30.11.2000-13.5. 2001)

СЛОБОДАН ЧАШУЛЕ (30.11.2001-
1.11.2002)

Д-Р ИЛИНКА МИТРЕВА (13.5.2001-
30.11.2001 и 1.11.2002- 26.8.2006)

АНТОНИО МИЛОШОВСКИ
(АКТУЕЛЕН МИНИСТЕР ЗА
НАДВОРЕШНИ РАБОТИ НА РМ)

Дипломатијата на Република Македонија има остварено исклучително голем број значајни активности во меѓународната заедница. Сите тие се резултат на новата глобална концепција на самостојната надворешна политика на македонската држава. Нејзината

стратегија е дефинирана и се остварува од денот на самостојноста и сувереноста - 8 септември 1991 година, кога повеќе од 96 проценти од вкупното население на референдум се изјасни за суверена, самостојна и демократска држава Република Македонија.

Од книгата на Пандил
КОСТУРСКИ

**МАКЕДОНЦИТЕ И ВО ДИЈАСПОРАТА
СЕ БОРАТ ЗА МАКЕДОНИЈА**

Иселеништвото е старо колку и човештвото. Како етничка и социјална категорија тоа е предмет на широк интерес и проучување, како во матичната земја, така и во земјите на населувањето. Преселувањето на населението се јавува во разни историски околности. До тоа доаѓа во време на војни, како и во време на мир, врз основа на меѓународни договори или на еднострани одлуки на одделни држави. Еднострани одлуки на државите најчесто добиваат облик на протерување (на пример, на Евреите и на Маврите од Шпанија при крајот на XVI век, или на Македонците на почетокот од XX век). За тоа можат да одлучат непосредно заинтересираните држави или, пак, трети држави. Со конвенциите од 27.11.1919 г. меѓу Грција и Бугарија, и од 30.1.1923 г. меѓу Грција и Турција иселени се голем број Македонци од Грција. Од друга страна, за иселувањето на Германците од тогашна Чехословачка, Полска и од Унга-

рија одлучиле трите големи сили со Постдамскиот договор од 1945 година.

Денес, според правниот поредок на Обединетите нации, присилното иселување на населението е спротивно на член 13 (правото на избор на држава за живеење) и член 15 (правото на државјанство) од Општата декларација за правата на човекот, како и на член 27 (каде на етничките, верските или на јазичните малцинства им се гарантира правото на сопствен културен живот, изразување на верата и сопствен јазик), од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, кој влезе во сила на 3.1.1976 година. Анализата на македонското иселеништво покажува дека во секојдневната комуникација се среќаваат повеќе термини за означување на иселеништвото: иселеници; Македонци во странство; македонска општественост во странство; македонско национално малцинство; македонска колонија; македонска општина; македонска комуна; дија-

спора; гастарбајтери; печалбари и други т.н. парафрази. Во Уставот на Република Македонија се употребува терминот "иселеници". Овој термин најчесто бил употребуван во поранешните источноевропски земји. Во меѓународноправната "комуникација" и меѓународните односи, по усвојувањето на Општата декларација за правата на човекот (од Генералното собрание на Обединетите нации на 10.12.1948 година), се употребуваат термините: емигрант, емиграција и емигрирање.

Емигрант (lat. emigrans), тој што се иселува, иселеник, тој што ја напушта својата татковина (земја), особено од политички и од верски причини. Емиграција (lat. emigratio), процес на иселување од земјата, сите бегалци.

Емигрирање (lat. emigrare), да се иселиш, да избегаш од земјата од политички, верски или од други причини. Имиграција - процес на доселување во друго место. Миграција - територијални преселби на населението во светот преку преселнички движења. Поранешните источноевропски системи, по правило, во својата политичка и научна мисла ги употребувале термините "политичка емиграција" и "иселеништво", сакајќи да направат разлика меѓу политичките и "другите" мотиви за иселување. Овие држави водеа воено-полициски досиеја за т.н. политичка емиграција - сметајќи ја за опасна за нивните социјалистички и комунистички системи. За втората категорија, иселеништво, како не толку опасна, се градеше посебна стратегија за индоктринирање со социјалистичките и

МАКЕДОНСКОТО ИСЕЛЕНИШТВО Е СТАРО КОЛКУ МАКЕДОНСКАТА ИСТОРИЈА

комунистичките идеи, дури се формираа и партиски келии во кои активно беа вклучувани дипломатско-конзуларните претставништва и самите дипломати. Во овој аспект има една специфична појава за Македонците. Обично Македонците иселени од Република Македонија, која беше во рамките на тогашна СФРЈ, беа третирали како иселеништво, додека сите други Македонци, иселени од другите окупирани делови на Македонија, беа сметани за политичка емиграција. Како експерти за создавање нови термини и парафрази, нив не ги интересираше тоа што во западната литература не постои терминот иселеништво, туку емиграција, имиграција и миграција т.е. процесите на иселување, доселување и преселничките движења. Очигледна беше вмешаноста на политиката во науката. Така, наместо терминот emigration, кој е со латински корен, се измисли терминот иселеници, со словенски (источноевропски) корен. На меѓународниот научен собир "Миграционите движења и етничките промени во Македонија од антиката до денес", одржан на 7 и 8 март 1994 година во Скопје, беше истакнато дека "преселничките бранови се јавуваат уште во зародишот на човечката цивилизација, многу векови пред нашата ера". Причини за преселнички движења, за иселување и населување има многу - сточарењето, појавата на рударството и на занаетчиството, на сидарството, бегствата пред воените разурнувања, територијалните аспирации и асимилационо-дискриминаторските процеси. Македонското иселеништво е старо колку македонската историја и постоење. Целта на одењето на гурбет била да се избега од војните и од територијалните аспирации на соседните земји, од злото, маката, од туѓите окупаторски власти, од немаштијата, да се најде спас од процесите на демакедонизација, спас за сопствената кожа и подобар живот како спас за најмилите. Од арно никој не бегал. Иселеништвото и до денес не е доволно истражено. Поединечните истражувања се правени повеќе од лични причини и внатрешни пориви. Затоа е скромна документацијата, а големи проблемите со кои се судира секој истражувач на македонското иселеништво. Нема многу да се погрешат ако се констатира дека широките и подлабоки научни истражувања на таа сложена проблематика претставуваат императив за македонската политика. Проучувањето на македонското иселеништво за сегашната наша реалност добива нови димензии во рамките на потребата од поставување нови релации во разјаснувањето на многу области од животот на Македонците, особено на оние кои ја напуштиле својата татковина и се населиле по цел свет. Иако ваквите барања ги поставуваат науката и иселеништвото, секоја држава на која ѝ е битно зачувувањето на културата, на традициите и на обичаите, на етничката при-

ДЕЛ ОД НЕКОГАШНИТЕ ДЕЦА БЕГАЛЦИ ГО ПОСЕТИЈА ЕГЕЈСКИОТ ДЕЛ ОД МАКЕДОНИЈА

падност, на сопствениот идентитет, треба на вистинскиот начин да дејствува во смисла на поставување на ова прашање во делот на виталните национални интереси, особено кога, како во македонскиот случај, иселеништвото има голема бројност и исклучително значење.

Македонското иселеништво како појава е последица на три причини:

1. Геополитичката положба на Македонија, територијалните аспирации - експанзионизмот на соседните земји и интересите на големите сили.

2. Асимилационо - дискриминаторските процеси на демакедонизација.

3. Несогласувањето и бегствата на Македонците од туѓите окупаторски власти. Комплексноста на оваа појава ни дава право да констатираме дека другите причини, како желбите за подобар живот, печалбарството т.н. економски и потесни социјални проблеми, само се последици на политичките, наметнати од туѓите власти и од немањето сопствена држава, чија главна цел би била зачувувањето на сопствената територија, зачувувањето на сопственото население, изградбата на демократска власт и подобрувањето на животот на населението во неа.

Анализата на воените походи за и во Македонија, како и анализата на обемната архивска документација за владеењето на туѓите, окупаторските власти во неа, ја потврдува генералната теза за најзначајните причини за иселеничките процеси кај македонското население. Од меѓународно-правен аспект, иселеништвото е последица на примената на сила во меѓународните односи. Од денешен аспект на постоење на македонската држава, феноменот на сила во меѓународните односи ја наметнува потребата од дефинирање на факторите кои можат неа да ја намалат или да ја

ограничат. Главно има две групи фактори кои можат да ја ограничат или да ја намалат оваа сила. Во првата група се наоѓаат т.н. субјективни пречки, кога владеечкиот слој смета, врз основа на внатрешниот развој, дека употребата на сила би можела да предизвика големи нарушувања, пред сè, од материјална природа, па затоа се откажува од примената на сила. Во втората група посебно се истакнуваат факторите на потенцијалните способности на противниците, кога поради овие се бара дисциплинирање на сопствената сила, зашто нејзиното истакнување би можело да доведе или до непознати или до сосема негативни последици. Во денешната фаза на меѓународните односи може да се најдат голем број елементи кои ја лимитираат употребата на сила, особено нејзиниот воен облик. Еден од нив произлегува и од ситуацијата во која се манифестира специфичниот однос меѓу желбите и вистинските можности за дејствување на одделните држави или военополитички коалиции. Постојаните ефективи на сила, независно од тоа колку се големи, никако не мора да соодветствуваат на степенот на вистинската применливост. Врз степенот на можностите за конкретна примена на сила, влијаат безброј внатрешни и надворешни околности, а креаторите на надворешната политика мораат претходно прецизно да ги испитаат сите. Прашањето за добивање внатрешна поддршка за акција во која денес би се употребила сила станува многу важно на меѓународен план, бидејќи ниту најсилните држави (на пример, САД) силата не можат неограничено да ја употребуваат, а тоа да не предизвика многу значајни општествено-политички рефлексии и потреси. Од друга страна, во меѓународно-правната регулатива, исто

така, се поставени норми на однесување. Во Преамбулата на Повелбата на Обединетите нации стои јасно истакнато начелото на употребата на сила исклучително во заеднички интерес на сите членки на Организацијата. Со член 2, параграф 4 од Повелбата на ООН не само што е забранета употребата на сила, туку се забранува и самата закана со сила. Иако Повелбата не го дефинира поимот сила, ниту прави обид да ги прецизира акциите кои би можеле да се наречат со тоа име, сепак во правно-политичката интерпретација на Повелбата треба да се земе широка формулација, која под поимот "сила" ја подразбира не само употребата на вооружени сили, туку и на секој друг вид физичка сила, вклучувајќи ги и блокадите, воените пропаганди итн. Друг фактор кој ја ограничува примената на сила е проценета на ефектите кои одделна акција би ги има-

степенот на нејзината вистинска примена се оценува како доказ за немоќ на одделна држава. Во денешниот меѓузависен свет политиката на сила не смее да има предност над меѓународните правила на однесување, а кршењето на тие меѓународни норми јасно покажува дека силите на империјализмот и хегемонизмот, на алчноста за туѓи територии, на пример, четиригодишната игра околу целосното признавање на Република Македонија од страна на меѓународната заедница - во денешната фаза не се во состојба со нормални средства да ги реализираат своите цели. Поради тоа, независно од тоа што сè уште не се почитуваат правилата на меѓународното право ниту, пак, сите ситуации се вистински темели на меѓународните односи, во односите кон нив и во поставувањето на политиката врз нивните начела или против нив, можно е да се согледа и да се про-

атрибути на независноста и постојаниот материјален просперитет. Овие витални интереси секоја државна организација ги поставува како најзначајни во хиерархијата на политичките вредности и ги ангажира сите средства во нивната одбрана. Секоја надворешна политика во центарот на своето интересирање ја поставува непречената реализација на овие атрибути, сметајќи дека постои нормален степен на национална безбедност доколку на овие атрибути на државноста не им се заканува опасноста. Иселеничките процеси се условени и од меѓународната безбедност на државата. Тоа подразбира отсуство на каков било страв од напад или од закани од друга држава или од повеќе држави. Меѓународната безбедност би требало да значи чувство на безбедност на сите членови на меѓународната заедница како целост дека во меѓународниот политички поредок постојат такви односи, или такви механизми, кои овозможуваат на сите држави да им се гарантира и во практиката да им биде обезбедена безбедноста. Ова начело е многу значајно за одделни држави, на пример, за Македонија, кои во минатите периоди на меѓународните односи, поради својата погодна геополитичка положба, биле потресувани од големи иселенички процеси. Затоа вкупната надворешно-политичка дејност, во практиката треба да биде подредена на осигурување на националната безбедност, како збир на мерки со кои ќе се гарантираат нормалното егзистирање на државата и човековите права, како најбитен предуслов за спречување на нови бегства и иселенички процеси.

Завладувањето со економските богатства, покрај стратешките предности, беше основниот мотив на агресивната политика на Србија, Бугарија и на Грција кон Македонија. Нив особено ги привлекуваа македонските жита, лозјата, овошјата, тутунот, памукот, сусамот, анасонот, афионот, свилената буба, рибниот фонд, сточарските производи, рудните богатства - хром, злато, олово, сребро, железо, цинк, бакар, лигнит и др. Покрај ова, долините на Вардар и на Струма обезбедуваат брз и сигурен излез на Егејско Море, односно на Медитеранот, преку солунското и кавалското пристаниште. До Првата балканска војна (1912) Србија, Грција и Бугарија воделе црковно-просветна и вооружена четничка борба во Македонија за свои сфери на влијание. Ова било причина Македонците да бегаат пред нивниот терор и да се иселуваат од Македонија.

ЗАВЛАДУВАЊЕТО СО ЕКОНОМСКИТЕ БОГАТСТВА ЦЕЛ НА АГРЕСИВНАТА ПОЛИТИКА НА СРБИЈА, БУГАРИЈА И ГРЦИЈА

ла врз однесувањето на другите држави. Имено, во денешниот сè поповрзан свет, државите мораат, без оглед на својата сила, сè повеќе да сметаат на реакциите од другите земји. Поради тоа, и степенот на примената на сила многу внимателно се проценува. Примената на сила мора да биде селективна, многострана и многу точна, зошто степенот на непотребна сила, поставен за реализација на целите, може да го комплицира остварувањето на замислената цел (на пример, ставот за "масовна одмазда"). Главното начело при примената на сила е точниот избор на местото и на средствата во моментот, кој најмногу соодветствува на замислената политичка цел. Видот и степенот на примената на сила предизвикуваат и различни реакции во меѓународната заедница, каде многу негативно се гледа на употребата на сила во одделни случаи, кога таа цврсто е манифестирана, а

цени однесувањето на одделните држави во меѓународните односи и да се види нивното пошироко определување, иако креаторите на примената на сила се обидуваат да докажат дека постојат ситуации, во кои нормите на меѓународното право, божем поради сложеноста на ситуациите, не се применливи, па затоа е слободна можноста за употреба на сила (на пример, американската агресија во Виетнам или руската агресија во Авганистан). Бидејќи иселеничките процеси се тесно поврзани со безбедноста на државата за секоја држава централно место во нејзините активности зазема обезбедувањето на националната безбедност, а со тоа и спречување на незадоволството кај населението и на појавата на иселеништво. Безбедноста на државата на прво место подразбира нејзин физички опстанок и опстанок на нејзиното население, заедно со основните

(продолжува)